

TMMOB 8. ENERJİ SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) adına, Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) tarafından düzenlenen TMMOB 8. Enerji Sempozyumu 17-19 Kasım 2011 tarihlerinde İstanbul Kültür Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye başlığıyla toplanan sempozyum bu yıl ilk defa uluslararası katılımlı olarak yapılmıştır.

Uluslararası enerji politikalarını; bölgesel, ekonomik, jeopolitik, stratejik ve kamusal açılardan değerlendirmek ve Türkiye'deki gelişmeleri de bu gözle irdelemek sempozyumun temel amacı olarak belirlenmiştir. Sempozyumda Türkiye, ABD, İngiltere, İskoçya, Fransa, Rusya, Avustralya, Kuveyt, Filistin, Ürdün ve Japonya olmak üzere on bir farklı ülkeden kırk iki bildiri sunulmuş, on bir oturum ve üç panel gerçekleştirilmiştir. Sempozyuma üç günde 814 kişi katılmış ayrıca internet üzerinden ise toplam 2.551 kişi sempozyumu canlı olarak izleme imkânı bulmuştur.

Sempozyumda,

- Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye
- Dünya Enerji Görünümü
- Dünyada ve Türkiye'de Enerji Özelleştirmeleri
- Ekonomide Küresel-Bölgesel Gelişmeler ve Enerji Politikalarına Etkileri
- Yenilenebilir Enerji Kaynakları
- Fosil Kaynaklar: Jeopolitik ve Teknolojik Gelişmeler
- Nükleer Enerji
- Enerji Verimliliği
- Ekosyalist Hareket
- Türkiye'de HES Tartışmaları ve Toplumsal Boyut

temel tartışma konuları olarak belirlenmiştir.

TMMOB 8. Enerji Sempozyumu, 2008 yılı sonunda ortaya çıkan küresel ekonomik krizin, Ortadoğu'da "Arap Baharı" olarak ifade edilen değişimlerin ve Fukuşima felaketinin etkilerinin sürdüğü bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Tüm bunları içeren küresel ve bölgesel gelişmelerin enerji politikalarına etkileri, yurt içi ve yurt dışından konusunda uzman katılımcılarla tartışılmıştır.

Başta petrol ve gaz rezervleri olmak üzere enerji kaynaklarına doğrudan ulaşmak, bu kaynakların aktarılacağı enerji yollarının planlamasını yapmak ve denetimini sağlamak küresel sermayenin enerji politikalarını belirleyen unsurlar olarak görünmektedir. Uluslararası sermaye sürdürülebilir kalkınma söylemi altında, dünya genelinde enerji üretim ve tüketimini belirlemede kendi çıkarları doğrultusunda kaynak paylaşımına şekil vermektedir. Henry Kissinger'in "*Petrolü denetlerseniz devletleri, gıdayı denetlerseniz halkları denetlersiniz*" sözünün haklılığı bugünkü paylaşım için yeniden şekillenen dünyada görülmektedir. Filistin Su Enstitüsü Müdürü Saleh Rabi'nin sempozyumda ifade ettiği şu sözlerde, küresel

sermayenin müdahale biçimlerinden birinin örneğini görmekteyiz: “Eğer suyu kontrol ederseniz devleti ve halkı hep birlikte kontrol edersiniz. İsrail’in Filistin’e yaptığı da budur. Golan tepeleri suya sahip olmak için işgal edilmiştir. Batı Şeria ve Gazze işgalinin ardından ilk emir olarak bütün su kaynakları İsrail’in komutasına geçmiştir ve Filistinlilerin küçük bir kuyu açmalarına dahi izin verilmemektedir. Her Filistinlinin 40 metreküp su hakkı varken, her İsrailinin 400 metreküp su hakkı var. Bunun çocuklar üzerinde olumsuz etkileri var. Bu durum uluslararası hukuka aykırıdır”

Küresel ekonomik kriz, başta ABD olmak üzere pek çok ülkede, yapılmış olan 1980’lerde başlayan özelleştirme furiasının gelirlerini kat kat aşan kamu kaynağı kullanımına yol açmıştır. Kriz, enerji sektöründe büyük bir sarsıntı yaratmış; ham petrol fiyatları yükselmiş, enerji yatırımları daralmış ve enerji tüketimi azalmıştır. Dünyada ve Türkiye’de Enerji Özelleştirmeleri oturumunda yer alan Prof Steve Thomas sektördeki etkileri şu sözlerle ifade etmiştir: “Tüm dünyada enerji özelleştirmeleri çalışmıyor. Özellikle küçük tüketiciler için perakende piyasaların kötü gittiğini, uluslararası yatırımcıların piyasadan çekildiği ve yakın dönemde geri dönemeyeceklerini görüyoruz.” İlginçtir ki, dünyadaki birçok ülke, enerjideki stratejik kurumlarını kamu kontrolüne alırken, Türkiye’de ise özelleştirme uygulamaları devam etmektedir. Özelleştirme süreci enerjide bağımlılığın ve enerji güvenliğindeki zayıflamanın temel nedenidir. Pahalılaşmanın yanı sıra tekelleşmeye yol açmakta, dışa bağımlılığı artırmaktadır. Sorun özelleştirmenin kendisiyken, çözüm daha fazla özelleştirme değil, kamusallaştırma, kamusal planlama olmalıdır.

1970’lerin başında yaşanan petrol krizi sonrasında nükleer enerji dünya çapında çözüm olarak görülmüş, pek çok hükümet nükleer enerjiye yönelmiştir. O dönemde, nükleer enerjinin ilerleyen yıllarda hızla yaygınlaşacağı ve dünya enerji talebinin önemli bir bölümünü karşılayacağı öngörülmektedir. Başta 1979 Three Mile Island ve 1986 Çernobil kazaları olmak üzere yaşanan felaketler bu öngörünün gerçekleşmemesine sebep olmuş ve nükleer enerji tahmin edilen rolü almamıştır. Bugün dünyada 433 nükleer reaktör vardır ve 65 yeni reaktör inşa halindedir. Nükleer santrallerin toplam ticari birincil enerji kaynakları içinde payı % 5,5 toplam elektrik enerjisi üretiminde ise %13’tür.

11 Mart 2011 Tohoku depremi ve ardından gelen tsunami sonrası başlayan ve halen sürmekte olan, Fukuşima I. Nükleer Santrali’nden atmosfere radyoaktif madde yayılmasıyla, bugün dünya genelinde nükleer enerjiyi yeniden tartışıyoruz. Kazada santraldeki 6 reaktörden 4’ü hasar görmüş, kazadan sonra yaklaşık 100 bin kişi evinden olmuştur. 20 km yarıçapında bir alan halka yasaklanırken, 10 yıl içinde temizlik çalışmalarına 250 milyar dolar harcanması beklenmektedir. Fukuşima sonrası dünyada nükleer santral yatırımları bir kez daha sekteye uğramış, İspanya, Almanya, İsviçre, Belçika, Meksika ve Tayvan gibi ülkeler ardı ardına santrallerini kapatma programlarını açıklamaya başlamışlardır. İtalya halkı Haziran 2011’de yapılan halk oylamasında nükleere hayır demiştir.

Tüm dünyada nükleerden vazgeçme eğilimi ortaya çıkmışken, Türkiye nükleer santrale yönelmektedir. Felaketi bizzat yaşayan Japonya Liberal Demokrat Parti Milletvekili Taro Kono sempozyumda nükleer endüstrinin çürümüşlüğünü ortaya koymuş, Fukuşima felaketinin ardından oluşan zararın boyutunun kesin olarak bilinmediğini anlatmıştır. Taro Kono 11 Mart’ta yaşanan felaket öncesinde Japonya halkının büyük ölçüde nükleeri desteklediğini ancak sonrasında bunun değişerek halkın %80’inin nükleere karşı çıkmaya başladığını belirtmiştir. Nükleer endüstrinin kirliliğinin siyasilerden kamu çalışanlarına,

üniversite hocalarından medyaya varıncaya kadar yayıldığı anlatan Taro Kono, Japonya gibi deprem bölgesinde olan Türkiye’yi de nükleer santral yapmaması konusunda uyarmıştır.

Sempozyumda ele alınan bir diğer konu olan enerji verimliliği, ülke ve dünya enerji kaynaklarının, ekonomik ve verimli kullanılması, çevreye olan yıkıcı etkisinin azaltılması, açılarından hayati öneme sahiptir. Enerji verimliliği politikalarının, sürdürülebilir bir enerji için çok önemli olduğu tüm dünyada kabul edilmekte bu konuyla ilgili yaptırım ve çalışmalar gittikçe artmaktadır. Enerjinin üretimi ve tüketiminin çevreye olan etkisi küresel sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple bu konu küresel bir boyuta sahiptir ve uluslararası anlaşmaların esaslarından biri haline gelmiştir. Enerjinin küresel yapısının sonucu olarak enerji yoğun sektörlerin merkez ülkelerden, çevre ülkelere doğru kaydırılması da konunun bir diğer boyutudur. Ancak merkezi ve kamusal bir planlamayla hayata geçirilebilecek olan enerji verimliliği sanayileşme ve teknoloji politikalarıyla da ayrılamaz bir bütündür.

Fosil kaynak rezervlerindeki azalma, fosil kaynakların sonsuz olmadığı gerçeği ve kullanımının ekolojik etkileri yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini artırmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının önemi ve teknolojik gelişmeler sempozyumda ele alınarak mevcut durum ve sorunlar değerlendirilmiştir. Güneş, rüzgar, jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının dünyada ve Türkiye’deki potansiyelinin karşılaştırmalı olarak ortaya konduğu bildirilerde bu kaynakların değerlendirilmesinin çevresel ekonomik ve enerji üretimimizin çeşitlendirilmesi bakımlarından önemi vurgulanmıştır.

Türkiye’nin gündemine son zamanlarda sıklıkla düzenlenen protestolarla gündeme gelen Hidroelektrik Santraller elektrik üretiminde ciddi bir öneme sahiptir. Ancak özel sektör tarafından yapılan küçük HES’lerin kurulduğu bölgedeki yerel ekonomik ve çevresel özellikleri göz ardı ediyor olması ciddi sorunlar yaratmaktadır. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanun ve devamındaki yönetmelikle, özel ya da tüzel olarak bir çok kişi herhangi bir su üzerinde belirlediği noktadan suyu alıp bir başka noktaya aktararak enerji üretimine ilişkin fizibilite raporu çalışmalarına başlamışlardır. Bu yasadaki son Türkiye genelinde kurulan 1215 santralin tamamı özel sektör tarafından geliştirilmiştir. Bu HES’lerin Kurulu güçleri 5 bin 300 megavattır ve yeni yayımlanan lisanssız elektrik üretimine ilişkin yönetmelikle birlikte en az 10 bin HES’in planlanması beklenmektedir. EİE ve DSİ Genel Müdürlükleri’nin “Su yapılarının Mühendislik Hidrolojisi Çalışmaları” normunda 20 yıllık süreci kapsayan akım ölçüm değerlerine gerek olduğu belirtilmektedir. Ancak 4628 den sonra ortaya konan projeler için bu normun kullanıldığını söyleyebilmek mümkün değildir. Bazı tesislerin doğal doku ile uyumlu olmayan yapılar imal ettiği, özellikle ‘balık geçitlerinin’ sadece yasak savma amacıyla yapıldığı, can suyu kontrolü için yapılan ölçüm tesislerinin yeterli olmadığı görülmektedir. Plansız, kamu yararı anlayışından uzak, yalnızca kâr güdüsüyle yönlendirilen HES’ler doğal çevre tahribatına yol açan, verimsiz yatırımlara dönüşmektedir.

TMMOB Türkiye 8. Enerji Sempozyumu “Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye”de sunulan bildiriler, yapılan tartışma ve panellerden ortaya çıkan sonuç ve öneriler şunlardır:

- Uluslararası sermaye küresel ölçekte enerji politikalarını belirlemektedir. Sürdürülebilir Kalkınma adı altında uygulanan politikalar diğer alanlarda olduğu gibi enerji alanında da eşitsizlikler yaratmaktadır.
- Ulusal enerji politikaları merkezi ve kamusal bir planlamayla belirlenmeli, ülkenin enerji potansiyeli net bir biçimde ortaya konmalı ve bu potansiyelin kullanılmasına yönelik yol haritaları çıkarılarak gerekli hukuki, teknolojik ve finansal düzenlemeler kamu eliyle yapılmalıdır.
- Enerjide arz güvenliği, piyasa çıkarlarına göre ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda değil, sürdürülebilir, ucuz, temiz ve güvenli bir enerji temininin bir kamu görevi olduğu bilinciyle sağlanmalıdır.
- Neoliberal politikaların yarattığı tahribat göz önüne alınarak enerji özelleştirme uygulamalarına derhal son verilmelidir.
- Enerji üretiminde yerli ve yenilenebilir enerji kaynakları öncelikli olmalı, ARGE çalışmaları ve yerli yatırımlara devlet teşviki verilmelidir.
- Ülkemizin enerjide artan dışa bağımlılığı azaltılmalıdır.
- Enerjinin verimli ve etkin kullanımına yönelik projeler desteklenmeli, toplumsal bilinç oluşturmak için ilköğretimden başlayan eğitim programları hazırlanmalı, enerjinin verimsiz kullanımına karşı yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Enerjide toplumsal yaşamı, ekolojiyi ve kültür varlıklarını gözeten politikalar geliştirilmelidir.
- Ülkemizin enerjide dışa bağımlılığını perçinleyecek olan nükleer santral anlaşmalarından derhal vazgeçilmeli, nükleer enerji konusu atık, güvenlik, kamu yararı gibi boyutlarıyla tekrar ele alınıp değerlendirilmeli, alternatif enerji kaynakları göz önüne alınmalıdır.

Enerjinin temel bir insan hakkı olduğunun bilinciyle düzenlenmiş olan TMMOB 8. Enerji Sempozyumu'nda ortaya çıkan önerilerin enerji alanındaki tartışmalara katkı sunmasını diliyoruz.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

TMMOB 8. Enerji Sempozyumu
Düzenleme Kurulu